

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора юридичних наук, професора Колодія Анатолія Миколайовича, на дисертацію Слободянюка Павла Леонідовича «Судовий захист потерпілих як юридична гарантія прав людини в Україні», представленої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право

Дисертаційне дослідження Слободянюка П. Л., присвячене актуальній проблемі судового захисту потерпілих як юридичної гарантії прав людини в Україні. Виходячи з цього можна стверджувати, що актуальність теми, насамперед, зумовлюється необхідністю постійного вдосконалення та розвитку механізму захисту прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина, здійснення гуманітарної реформи як частини конституційної, запровадження європейських стандартів у теорію та практику врегулювання та реалізації правового статусу людини і громадянина в Україні.

Упродовж цього хотілося б також акцентувати увагу на тому факті, що останнім часом в Україні захищалися дисертації, у яких досліджувались різні аспекти захисту прав людини, проте проблемі судового захисту потерпілих як юридичної гарантії прав людини в Україні у межах науки конституційного права було присвячено відверто недостатньо уваги.

Окрім цього, актуальність обраної теми пояснюється і тим, що в сучасному українському суспільстві рівень судової захищеності прав людини, загалом та потерпілих, зокрема, відверто не високий, оскільки відсутні дієві механізми такого захисту. Держава не виконує або ігнорує вимоги ст. 3 Конституції України.

Тема дослідження відповідає напрямкам науково-дослідної роботи Міжрегіональної академії управління персоналом «Теоретико-методологічні засади становлення української державності і соціальна практика: політичні, юридичні, економічні та психологічні проблеми» на 2014 – 2018 роки (номер державної реєстрації 0113U007698).

Виправданою та найбільш доцільною є архітектоніка наявного дисертаційного дослідження. Адже у першому розділі вивчаються права потерпілих як об'єкт конституційно-правового захисту державою, у другому – судовий захист як визначальна конституційна гарантія прав потерпілих, а у третьому – удосконалення законодавства щодо судового захисту прав потерпілих в Україні. Враховуючи це можна стверджувати, що судовий захист потерпілих як юридична гарантія прав людини в Україні, досліжується системно, послідовно та комплексно, вивчаються його найбільш важливі аспекти, а науковий пошук здійснюється у відповідності до апробованого методологічного принципу: від загального до конкретного.

Аналіз змісту дисертаційної роботи дозволяє зробити висновок про достовірність та обґрунтованість теоретичних положень, висновків і практичних рекомендацій, сформульованих автором. Зазначене підтверджується зібраним теоретичним та емпіричним матеріалом, на базі якого проведене якісне дослідження з високим ступенем репрезентативності. Дисертантом опрацьована велика кількість вітчизняних та закордонних, доктринальних та емпіричних джерел.

Положення та висновки, сформульовані в роботі, ґрунтуються на результатах дослідження, отриманих з використанням сучасної методики проведення наукового дослідження, а також комплексу новітніх наукових методів обробки та аналізу наукової інформації. Так знайомство із дисертаційним дослідженням дає підстави стверджувати, що використовувались: діалектичний, юридико-догматичний, компаративний, статистичний, лінгвістичний, історичний, системний, прогностичний, метод аналізу і синтезу та інші методи (с 5 – 6).

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає, насамперед, в системно-комплексному вивченні теоретико-правових та конституційних проблем судового захисту потерпілих як юридичної гарантії прав людини в Україні. Це дозволило дисертанту розробити сучасні, науково-значущі та практично-цінні теоретичні, насамперед, конституційно-правові висновки,

узагальнення, рекомендації та пропозиції стосовно здійснення судового захисту прав потерпілих як юридичної гарантії прав людини в Україні, загалом. А саме:

- висновок, що «... поняття «потерпілий», «жертва», «постраждалий» в основному співвідносяться як синонімічні, тому що для їх розмежування не визначено чіткого критерію і вони набувають щоразу різного значення» (с. 29);
- узагальнення згідно якого «Визначальним фактом, який обумовлює появу фігури потерпілого, жертви чи постраждалого, з нашої точки зору, є така зміна становища або стану людини, яка має місце в ситуації настання для ней реальної шкоди» (с. 36);
- положення, що «... соціальний статус потерпілого не можна пов'язувати з тими факторами спричинення шкоди людині, які не є людським фактором, а належать до факторів природніх» (с. 38);
- визначення, що «... потерпілим необхідно вважати людину, якій заподіяно шкоду безпосередньо чи опосередковано правопорушенням іншого суб'єкта (суб'єктів) і завдана шкода не спричинена антисоціальною поведінкою самої людини» (с. 39);
- висновок, що «Для України на сучасному етапі важливою є переорієнтація суспільства з проблеми злочинця на проблеми жертв злочинів на рівні і простих громадян, і співробітників правоохоронних органів» (с. 59);
- дослідження загальних рис, що притаманні процедурам альтернативного (несудового) вирішення спорів (с. 103);
- висновок, що «... недоцільно змішувати поняття прав і гарантій прав, оскільки і названі «права-гарантії» (на судовий захист, відшкодування шкоди, правову допомогу тощо) самі потребують відповідних гарантій їх реалізації та судового захисту (с. 106);
- авторська думка, що «... незважаючи на те, що судово-правова реформа проводиться згідно з європейськими правовими стандартами, ціла низка проблем залишається нерозв'язаною або недостатньо вирішеною. Зокрема, це стосується фактичної реалізації принципу незалежності судової влади і судів, незалежного професійного рівня суддівського корпусу тощо» (с. 171);

- аналіз ст. 124 Конституції України з точки зору її попередньої та існуючої редакції (с. 192 – 193);

- авторська думка, згідно якої «Але основна причина неналежного забезпечення права потерпілого на відшкодування заподіяної йому шкоди полягає не так у непрофесійному ставленні до нього органів досудового слідства, скільки у відсутності чіткого законодавчого механізму реалізації зазначеного права та наукових методик визначення грошових еквівалентів такої шкоди» (с. 196);

- обґрунтування необхідності прийняти загальний закон про соціальний статус потерпілих в Україні (с. 202).

До загальної якісної риси роботи слід віднести її практичну спрямованість, адже переважна більшість висновків, узагальнень, рекомендацій та пропозицій спрямована на удосконалення конституційно-правових та організаційних основ діяльності судів у системі судоустрою України, взагалі, та захист прав потерпілих як конституційно-правової гарантії прав людини в Україні, зокрема. Зазначені пропозиції можуть використовуватися в практичній діяльності правоохоронних органів, а також у навчальному процесі. Okрім цього, основні висновки дисертації доповідались на чотирьох науково-практичних конференціях.

Аналіз наукових публікацій автора дозволяє зробити висновок, що в шести наукових статтях повністю відображені основні теоретичні і практичні висновки дисертації. Усі видання, в яких опубліковані ці роботи, є науковими фаховими виданнями України з юридичних наук. Одна стаття надрукована у зарубіжному періодичному науковому виданні.

Отже, усе вище зазначене дозволяє стверджувати, що теоретичні висновки та практичні рекомендації і пропозиції, сформульовані у роботі, спроможні забезпечити якісне удосконалення механізму судового захисту потерпілих як юридичної гарантії прав людини в Україні.

Поряд з цим, у дисертації є окремі недостатньо обґрунтовані та спірні положення, які можуть стати предметом наукової дискусії і які мають,

здебільшого, не сутнісний а формальний та рекомендаційний характер. До них належать:

1. Є дещо не довершеною думка Слободянюка П. Л. відповідно до якої «У зв'язку із цим звернемося до розділу II Конституції України «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина», в якому закріплено комплекс прав і свобод, основних обов'язків людини і громадянина в Україні, а також їх конституційні гарантії» (с 55), у зв'язку із тим, що у розділі II закріплені не лише права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні, а також їх конституційні гарантії, але й принципи конституційно-правового статусу людини і громадянина (ст. 21 – 24); принципи громадянства, як елемента конституційно-правового статусу людини і громадянина (ст. 25); основи статусу іноземців та осіб без громадянства (ст. 26); основи статусу політичних партій та громадських організацій (ст. 37) і т.д. До речі, автор також згадує за принципи конституційно-правового статусу людини і громадянина уже на наступній сторінці власного дисертаційного дослідження.

2. Підрозділ 2.2 «Правове регулювання статусу і захисту прав потерпілих за законодавством України» викладається шляхом аналізу Кримінального процесуального кодексу України від 13 квітня 2012 р., Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 р., Кримінально-виконавчого кодексу України від 11 липня 2003 р., Митного кодексу України від 13 березня 2012 р., Повітряного кодексу України від 19 травня 2011 р., Господарського кодексу України від 16 січня 2003 р., Кодексу торгового мореплавства України від 23 травня 1995 р. і т.д.

Але оскільки дисертаційне дослідження підготовлене за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право то аналізуватися має, насамперед, Конституція та конституційне законодавство України, конституції та конституційне законодавство зарубіжних країн, акти конституційного, тобто найвищого в ієрархії за юридичною силою, рівня. При цьому це стосується і сучасних і ретроспективних актів. Загалом, здається, що автор надміру захоплюється кримінально-правовими та наближеними до них аспектами.

3. Вимагає пояснень та деталізації, під час прилюдного захисту, висновок, Слободянюка П.Л. відповідно до якого «... з кожним роком у суді знаходять захист своїх прав все менше й менше потерпілих, останнім часом фактично одиниці» (с. 175). Адже, на рівні дисертаційного дослідження, недостатньо тільки констатувати той чи інший факт. Більш цінною є аргументація про причини його виникнення, сутність, взаємозв'язки, прогнозування подальшого розвитку тощо.

Вказані зауваження і побажання не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації та не спростовують основних висновків дисертанта. Автореферат за змістом повністю відповідає дисертації і відображає основні її положення.

Отже, дисертаційне дослідження Слободянюка Павла Леонідовича «Судовий захист потерпілих як юридична гарантія прав людини в Україні» є завершеною монографічною працею, в якій отримані нові науково-обґрунтовані результати, що вирішують наукову задачу, яка має суттєве значення для науки конституційного права. За своїм змістом, науковими результатами, новизною та іншими якісними та формальними ознаками воно відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів» (зі змінами) від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор заслуговує присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право.

Офіційний опонент:

директор навчально-наукового інституту «Юридичний інститут
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана», доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України,

Заслужений юрист України

А. М. Колодій